

Тамара Альохіна

Град земний і Град небесний

Брати Жан, Поль і Ерман Лімбурги (др. пол. XIV ст. — 1416 р.) — нідерландські живописці, автори мініатюр «Розкішного часослова герцога Беррійського» (1411-1416рр.).

Губерт ван Ейк (1380-1426рр.) — нідерландський художник, відкрив і удосконалив старовинний секрет олійних фарб; автор Гентського вітваря (поч. 1422р.).

Ян ван Ейк (1390-1441рр.) — молодший брат Губерта. Завершив розпис Гентського вітваря після смерті старшого брата (1426-1432рр.); з 1425р. обіймав посаду придворного художника при дворі Філіпа Доброго, герцога Бургундського, а також був емісаром герцога з особливих доручень.

**Розкішний часослов герцога Беррійського
«Пори року». Квітень
Брати Лімбурги**

Ян піднявся на вершину пагорба і захоплено завмер. Замок дю Клейн на тлі синього липневого неба й поля стиглої пшениці; жінці на полі, а неподалік селяни, які стрижуть овець; дорога, що вабить у долину — все це зачарувало. Юнак дістав із сумки вуглину й папір і почав малювати.

Коли малюнок був готовий, акуратно склав його в теку і заквапився до замку, адже сонце вже хилилося до обрію.

— Ти хто? — зупинив його біля воріт молодий стражник.

— Ян, живописець із Маасейка, — відповів художник.

— Із Нідерландів?

— Так.

— До кого прямуєш?

— Іду в майстерню братів Лімбургів.

— То тебе запросили Лімбурги?

— Так, точніше Ерман, старший із братів, — підтвердив Ян.

— У нас тут багато художників: із Парижа, з Німеччини, навіть з Італії, — похвалився стражник. — Кажуть, що його світлість герцог Беррійський щедро платить! Значить, ти теж прийшов заробити?

— І повчитися!

— Але ж ти сказав, що живописець? — здивувався стражник. — Нумо, доведи, що умієш малювати!

— Будь ласка, — Ян дістав із дорожнього мішка теку з малюнками, — дивися.

— Бачу, — мовив стражник, роздивляючись роботи, — це усе володіння нашого герцога!

— Красиві у вас тут місця, а замок просто

диво!

— Так і є! — підтвердив стражник і додав: —
Це усе Мелюзина!

— Мелюзина?

— Фея, — пояснив стражник, — яка допомогла своєму чоловікові Раймондину з роду Лузіньянів придбати ці землі, а тоді за одну ніч звела замок і міст!

— Але ж це казка! — усміхнувся Ян.

— А ось і не казка! — заперечив стражник. — Мелюзина жила тут і народила Раймондинові, предкові нашого герцога, вісьмох синів. Але одного разу, образившись на свого чоловіка, перетворилася на крилату змію й полетіла собі. Отак відтоді й літає вона над замком, оберігаючи його і увесь свій рід. У нас багато хто її бачив!

— Он воно що! — здивувався Ян. —
Послухай...

— П'єр. Мене звуть П'єр, —
відрекомендувався балакучий стражник.

— Знаєш, П'єре, я дуже втомився з дороги, мені б засвітла потрапити до Лімбургів.

— Та ж вони мешкають зовсім поряд, —
заспокоїв його П'єр. — Онде їхній будинок, третій праворуч.

— Дякую. То я можу йти? — запитав Ян.

— Гарзд, іди, — погодився П'єр і додав: —
Щоправда, герцога в замку немає, і Ермана теж.

— А де ж вони?

— Його світлість об'їжджає свої володіння. А Ерман з ним, адже він — перший придворний живописець!

— Але ж його молодші брати вдома?

— Так, Жан і Поль тут, — підтвердив стражник.

— Спасибі тобі, П'єре! — подякував художник і пішов до вказаного будинку.

— Хай щастить, живописцю з Маасейка! — прокричав йому навздогін П'єр.

Розкішний часослов герцога Беррійського Брати Лімбурги

У майстерні братів Лімбургів було людно. Художники стояли за конторками і малювали тонкими пензликами на листах пергаменту, підмайстри готували фарби.

— Ти хто? — до Яна підійшли двоє молодих майстрів.

— Ян із Нідерландів, молодший брат Губерта ван Ейка!

— Ласкаво просимо, Яне. Я Поль Лімбург, а це Жан. Наш старший брат Ерман зараз у відїзді.

— Знаю, мені вже сказали.

— А чому ти приїхав сам?

— Губерт залишився в Маасейку, у нього там дуже важлива справа! — пояснив Ян.

— Шкода, — засмутилися брати, — ми розраховували на його допомогу! А сам ти що вмієш?

— Губерт навчив мене всьому!

— Це добре: роботи у нас, як бачиш, багато, — сказав Поль. — Його світлість герцог Беррійський побажав виготовити розкішний Часослов!

— Хоче подарувати його своїй улюбленій онучці Бонні, на весілля, наступного року вона вийде заміж за герцога Орлеанського, — додав Жан.

— А скільки всього буде мініатюр? — запитав ван Ейк.

— Сто ілюстрацій на сюжети Святого Письма, — відповів Поль, — і ще дванадцять для календаря, по одній на кожен місяць в році. Жан із помічниками пише сцени з Біблії.

— А Поль — пейзажі для календаря, — підхопив Жан.

— Ти можеш приєднатися до мене, — запропонував Поль, — ходитимемо по околицях і робитимемо замальовки для майбутніх мініатюр. Герцог побажав, щоб усі картинки були написані в його володіннях з натури.

— У Поля це чудово виходить! — похвалився Жан.

— Знаєте, я поки до вас добирався, всю дорогу малював. Ось, — Ян дістав свою теку.

— Та тебе сам Бог послав нам на допомогу! — захоплено вигукнув Поль, побачивши ван Ейкові пейзажі.

— А навіщо ти малював це усе? — запитав Жан.

— Сам не знаю, — знизав плечима Ян. — Щойно побачу красивий ландшафт, одразу стає радісно і трохи сумно!

— Це тому, — пояснив Лімбург-молодший, — що душа людини завжди сумує за втраченим Раєм!

— А, може, це не спогад, а передчуття Міста Небесного, — припустив Поль, — того, що зійде на землю після Кінця Світу! Так написано в Об'явленні Св. Івана Богослова: «Його мур був збудований з яспису, а місто було — щире золото, подібне до чистого скла... Посеред його вулиці, і по цей бік, і по той бік ріки — дерево життя, що родить дванадцять раз плоди, кожного місяця приносячи плід свій»!

— Краса землі — лише відображення небесної краси! — нагадав братові Жан. — Ось чому на землі так багато знаків Божественної присутності: прекрасні квіти й соковиті плоди, а ще — коштовне каміння, з якого ми готуємо фарби і з їх допомогою

восхваляємо Творця!

— Жан у нас поет і мрійник! — усміхнувся
Поль. — А я ходжу по землі й малюю те, що бачу.

— То з ким же ти працюватимеш, ван Ейку?

— Спершу я малюватиму з натури, —
вирішив Ян, — а вже після цього спробую
допомогти Жанові. Мені все цікаво!

— Авжеж. Видається, що ти хлопець
поступливий і розсудливий. Це добре, — завважив
Поль і додав: — Сьогодні відпочивай, а завтра — за
роботу. До повернення герцога ми маємо чимало
встигнути!

Розкішний часослов герцога Беррійського «Пори року». Серпень Брати Лімбурги

Ян подружився з братами Лімбургами і чимало навчився в них. Працювати доводилося не лише в майстерні: цілими днями ходили вони із Полем по околицях у пошуках красивих ландшафтів і робили ескізи.

До зими повернувся у замок Ерман, старший

із братів. Він увійшов до майстерні в розкішному одязі придворного.

— Який ти красивий, Ермане! — вражено мовив Поль.

— У тебе новий перстень з опалом! — захопився Жан.

— Подарунок його світлості, — підніс руку до вікна, й камінь заграє на сонці усіма барвами веселки. — А коли буде готовий Часослов, герцог обіцяє подарувати мені невеликий маєток!

— То ти станеш аристократом?

— Якщо не підведете, — посміхнувся Ерман і додав: — Не шкодуйте коштів на виготовлення Часослова, наймайте найкращих майстрів! А мій давній друг Губерт ван Ейк хіба не приходив?

— Прийшов його молодший брат Ян. Ось він, за останнім столом.

— Я дуже радий тебе бачити! — мовив Ерман, обіймаючи свого співвітчизника. — А що ж брат?

— Губерт залишився, — відповів Ян.

— Невже він досі захоплений своєю ідеєю — винайти олійні фарби?

— Каже, що близький до розгадки, — підтвердив Ян.

— На що ж він живе? — здивувався Ерман.

— Перебивається дрібними замовленнями.

— Шкода мені Губерта, стільки років змарнував! — засмутився Ерман.

— А може, все це не даремно?! — припустив Ян.

— Дурниці! — перервав його Ерман. — Велике замовлення від заможної людини — ось що треба доброму майстрові! Бачиш, скільки у нас роботи! Полю, — звернувся Ерман до брата, — відкрий мою теку.

— Зараз, — Поль розклав на столі аркуші, що приніс старший брат.

— Це «Сватання герцога Орлеанського», це «Соколине полювання», а це «Заручення Бонни і герцога Орлеанського», — пояснив Ерман.

— Дуже схожі! Вони позують тобі? — поцікавився Жан.

— Доводиться писати з пам'яті, лише плаття присилають, — відповів Лімбург-старший і додав: — А тепер ваша черга хвалитися здобутками, тільки швидко: до обіду я маю бути в замку!

— Ми підготували багато ескізів. Ось, — Поль розклав перед Ерманом малюнки, — вибір за тобою.

— Бачу незнайому манеру.

— Це роботи Яна, — пояснив Поль.

— Ландшафт, побачений з вершини пагорба! — зрадив Ерман. — Та ж це саме те, що треба!

— Тепер справа піде значно швидше! — підхопив Поль.

— Я задоволений вами, хлопці! Якщо так піде й далі, дуже скоро ми розбагатіємо! — сказав Ерман, потираючи від задоволення руки. — Клич Губерта, Яне! — гукнув він, виходячи з майстерні. — Годі йому животіти й бозна чим перебиватися!

— Спробую, — відгукнувся Ян, а про себе подумав: здається, у мого брата інші плани!